

ωμοσίᾳ, εἰς τοιαύτην περιέπεσαν ἄβυσσον συμφορῶν, ὥστε μετὰ φρίκης διεξέρχεται αὐτὰς ὁ ἱστοριογράφος.

Εἰς τὸ πολιτικὸν αὐτοῦ ἔγκλημα προστεθῆσαν θεολογικαὶ καὶ φιλοσοφικαὶ κατηγορίαι, ἔμεινε δὲ ἐν τῇ εἰρκτῇ ἐπὶ εἴκοσι ἐπτὰ ὅλα ἔτη καὶ ὑπέστη φοβερωτάτας βασάνους.

Ὁ Καμπανέλλας ὑπεβλήθη ἐπὶ τριάκοντα πέντε συνεχεῖς ὥρας εἰς βάσανον τοσοῦτον ἀπάνθρωπον «ὥστε ὅλαι αἱ περὶ τὴν ἔδραν ἀρτηρίαι καὶ φλέβες ἐρράγησαν, τὸ δὲ αἷμα ἔρρεεν ἀκατασχετῶς, καὶ ὅμως τοιαύτην ἀπέδειξε καρτερίαν, ὥστε οὐδ' ἅπαξ ἐξέφερε λέξιν ἀναξίαν φιλοσόφου».

Ὁ Καμπανέλλας ἐξιστορεῖ ὁ ἴδιος ὡς ἐξῆς τὰ δεινοπαθήματα αὐτοῦ. «Ἐφυλακίσθη εἰς πενήκοντα φυλακὰς καὶ ὑπεβλήθη ἐπτάκις εἰς σκληροτάτην βάσανον. Ἡ τελευταία διήρκεσε τεσσαράκοντα ὥρας. Μεῖδεσαν διὰ σχοινίων σφιγγοτάτων, τὰ ὁποῖα συνέλιθον τὰ ὀστέα μου, μὲ ἐκρέμασαν ἔχοντα τὰς χεῖρας ὀπισθεν δεδευμένας ὑπεράνω αἰχμηροῦ ξύλου, ὅπερ κατέρφαγε τὸ δεκάτον ἔκτον τῆς σαρκός μου καὶ μοὶ ἀφῆρσε δέκα λίτρας αἵματος, ἀφοῦ δ' ὡς ἐκ θαύματος ἐσώθη μετὰ ἐξάμηνον ἀσθένειαν, μὲ ἔρριψαν εἰς ὑπόγειον φυλακὴν. Πεντεκαιδέκακις ἐδικάσθη. Κατὰ τὴν πρώτην δίκην ἐρωτήθεις «Πῶς ἤξεύρεις ἄρα ὅ,τι δὲν ἔμαθε; Ὑπακούεις ἄρα εἰς αὐτὸν δαιμόνιον τι;» ἀπάντησα: «Ἴνα μάθω ὅσα ἤξεύρω ἐδαπάνησα πλείοτερον ἔλαιον ἢ ὅτι ἐπίστε ὑμεῖς οἶνον». Ἄλλοτε ἐκατηγορήθη ὡς γράψας τὸ βιβλίον τῶν *Τριῶν ἀπατεῶνων*, τὸ ὁποῖον ἐτυπώθη τριάκοντα ἔτη πρὸ τῆς γεννήσεώς μου. Ἐκατηγορήθη προσέτι ὡς ἔχων τὰς ιδέας τοῦ Δημοκρίτου, ἐγὼ δὲ γράψας βιβλία κατὰ τοῦ Δημοκρίτου. Ἐκατηγορήθη ὡς τρέφων κακὰ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν αἰσθήματα, ἐγὼ δὲ γράψας συγγράμματα περὶ τῆς χριστιανικῆς μοναρχίας, ἐν οἷς ἀπέδειξε ὅτι οὐδεὶς φιλόσοφος ἠδυνήθη νὰ ἐπινοήσῃ δημοκρατίαν ἴσῃ πρὸς τὴν ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Ἀποστόλων ἰδρυθεῖσαν. Ἐκατηγορήθη ὡς αἰρετικὸς, ἐγὼ δὲ συντάξας διάλογον κατὰ τῶν αἰρετικῶν τῶν ἡμετέρων χρόνων. Τέλος ἐκατηγορήθη ἐπὶ ἀποστασία καὶ αἰρέσει, καθὼ εἶπὼν ὅτι ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες ἔχουσι κηλίδας, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἀριστοτέλους, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ κόσμος εἶναι αἰώνιος καὶ ἀφθαρτος. . . Διὰ τοῦτο μὲ ἔρριψαν ὡς τὸν Ἰερεμίαν εἰς τὴν κάτω λίμνην, ὅπου οὔτε ἀήρ ὑπάρχει οὔτε φῶς».

Ἡ μακρὰ αὕτη καὶ ὀδυνηρὰ τοῦ Καμπανέλλα κάθειρξις γενικὴν ἐνεποίησε φρίκην, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Πάπας Παῦλος Ε'. συνεινήθη καὶ ἐξητήσατο τὴν χάριν αὐτοῦ παρὰ τῆς Ἰσπανικῆς Αὐλῆς. Ἄλλ' ὁ Φίλιππος Γ' ἐφάνη ἀδυσώπητος, μόνον δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως τούτου ἐσήμανεν ἡ ὥρα τῆς ἐλευθερίας.

Ὁ Καμπανέλλας ἀπελύθη, ὁ δὲ Πάπας Οὐρβανὸς Η', ὅστις εἶχε διαδεχθῆ τὸν Παῦλον Ε', ἐ-

δεξιόσωτο αὐτὸν μετὰ συγκινήσεως καὶ ἐπροστάτευσεν αὐτόν.

Ὁ φιλόσοφος οὐδαμῶς καταβληθεὶς, κατῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὴν κοινίτηραν καὶ ἀνεδύθη κατὰ τῶν ἀντιπάλων του τὸν ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ δογμάτων ἀγῶνα. Οἱ ἐχθροὶ του μανιώδεις γινόμενοι καθόσον αὐτὸς ἐπέμενε εἰς τὰς πεποιθήσεις του, ἐκίνησαν κατ' αὐτοῦ τὰ πάθη ὄχλου ἐξημεμένου.

Ὁ Καμπανέλλας ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ μετρηφισμένος, ὅπως σωθῆ ἀπὸ τοῦ ἀπειλοῦντος αὐτὸν ἔμμανοῦς πλήθους.

Ὁ κόμης τοῦ Noailles, πρεσβευτῆς τοῦ Λουδοβίκου ΙΓ' παρὰ τῇ Ῥωμαϊκῇ Αὐλῇ, ἐβοήθησεν αὐτὸν νὰ μεταβῆ εἰς Γαλλίαν. Ὁ Καμπανέλλας ἦλθεν εἰς Παρισίους, ὅπου ἔτυχε εὐμενοῦς ὑποδοχῆς παρὰ τῷ Richelieu. Ὁ μέγας καρδινάλιος καὶ ὑπουργὸς ἐσύστησεν αὐτὸν εἰς τὸν βασιλέα, ὅστις ὤρισεν αὐτῷ σύνταξιν 3,000 φράγκων. Ἡ Σορβόννη ἐπεδοκίμασε τὰ ἔργα του. Ὁ Καμπανέλλας ἐξῆσε τοῦ λοιποῦ ἡσυχος, πλὴν εἰδόμεν διὰ ποίων βασάνων ἐξηγόρασε τὴν ἡσυχίαν του ταύτην. Βραδύτερον πύτχθη νὰ συνδιαλεχθῆ μετὰ τοῦ Descartes, ὃν ἐγνώρισεν ἐν Ὀλλανδίᾳ, ἔπειτα δὲ τὸ ἐβδομηκοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας του ἄγων ἀπέθανεν ἡσυχῶς ἐν Παρισίοις ἐν τῇ κατὰ τὴν ὁδὸν St Honoré μονῇ τῶν Δομινικάνων.

Τὰ ἔργα τοῦ Καμπανέλλα εἶναι πολλὰ καὶ ἄξια λόγου. Τὸ πνεῦμα αὐτοῦ περιέλαβεν ἀπάσας τὰς ἀνθρωπίνους γνώσεις. Ὁ Καμπανέλλας ἐταξινόμησε τὰς ἐπιστήμας καὶ διέγραψε τὴν μέθοδον τοῦ μελετᾶν αὐτάς. Καὶ εἶχε μὲν ἴσως τὰ ἐλαττώματα τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδὲν ἦτον εἶναι ὡς ὁ Ramus καὶ ὁ Giordano Bruno εἰς τῶν διαπύρων ἐκείνων καὶ μεγαλοφυῶν τῆς Ἀναγεννήσεως ἀνδρῶν, οἵτινες ἠγωνίσθησαν κατὰ τῆς σχολαστικῆς καὶ τῶν τετριμμένων ιδεῶν καὶ ὑπὲρ τῆς χειραφετήσεως τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Τρία ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καμπανέλλα ὁ Descartes ἐημοσίευσεν τὸν περὶ *Μεθόδου λόγον*.

ΕΛΙΣΣΑ Σ. ΣΟΡΤΕΓΟΡ.

ΠΟΛΙΣ ΦΡΕΝΟΒΑΒΩΝ

Ὑπάρχει ἐν Εὐρώπῃ πόλις, ἧς μέγα μέρος τῶν κατοίκων ἀπαρτίζουσιν ἄνθρωποι πράγματι φρενοβλαβεῖς, ἐργαζόμενοι ἐν τούτοις δσάκις ἔχουσι πρὸς τὸ ἐργάζεσθαι ὄρεξιν, ἐνδύομενοι καὶ συμπεριφερόμενοι ὡς οἱ τὸν νοῦν υγιαίνοντες. Οἱ κάτοικοι τῆς μικρᾶς πόλεως τοῦ Βελγίου Γκελ (Geel) ἀπὸ δύο καὶ ἐπέκεινα ἑκατονταετηρίδων ἀσχολοῦνται περὶ τὴν θεραπείαν τῶν φρενοβλαβῶν. Ἐν τῷ φρενοκομείῳ τῆς πόλεως νοσηλεύονται ὀλίγοι μόνον ἀσθενεῖς, οἱ καὶ ἐπικινδυνωδέστεροι, οἱ πολλοὶ δὲ, ὑπὲρ τοῦ 1,300, διατρίβουν παρ' ἰδιώταις, ἐπὶ πληρωμῇ τῶν ἐξόδων τῆς συντηρήσεως καὶ θεραπείας αὐτῶν. «Παρειδημῶν ἐν Ἀμβέρσῃ, γράφει ἀνταποκριτῆς ἀγγλικῆς τίνος

κτλ. Ἐνταῦθα ἔρχονται πάντες, ἵνα, ὡς ἀπὸ παγκοσμίου πρωτευσούσης, γίνωσι πασιγνώστοι, ἐνταῦθα ποθοῦσι καὶ νὰ ἐνταφιάζονται.

Ὁ Ἰάκωβος Offenbach εἶναι ὁ πατὴρ τῶν μικρῶν μελοδραμάτων (opérette), τῆς ἐλαφροῦς, τερπνῆς, χαριέστου ἐν μιᾷ λέξει Παρισινῆς μουσικῆς. Οἱ σοβαροὶ Γερμανοὶ ὀμιλοῦσι περὶ τῆς μουσικῆς ταύτης μετὰ περιφρονησεως σχεδόν, καὶ ὅμως δόξαις τὸ ἐν Βερολίῳ Friedrich-Wilhelms-Theater παριστᾷ «τὴν ὠραίαν Ἑλένην» ἢ ἄλλο τι μικρὸν μελοδράμα τοῦ Offenbach, οἱ κάτοικοι τοῦ Βερολίνου τρέχουσιν ἀθρόοι, ἑκατοντάδες δ' ἔρχονται εἰς μάτην ἵνα ζητήσωσι θέσιν.

Καίτοι ἀπὸ δέκα ἐτῶν κατατρυχόμενος ὑπὸ ποδάγρας καὶ χρονίου βηχῆς, ὁ Offenbach ὑπεχρέωνεν ἐν τούτοις διὰ τῆς ἰσχυρᾶς του θελήσεως τὸ ἀσθενὲς αὐτοῦ σῶμα νὰ ἐργάζεται, διὸ ἀφίνει μέγαν ἀριθμὸν μελοδραμάτων. Καὶ τὴν παραμονὴν εἰσέτι τοῦ θανάτου του ἐν τῷ Ἁγίῳ Γερμανῷ, ὅπου ἀπέθανε καὶ ὁ Θιέρς, ἐπεθεώρει τὰ δύο τελευταῖα μελοδράματα «Les contes d' Hoffmann» καὶ «La belle Lutece», τὰ ὁποῖα ἐντὸς τοῦ χειμῶνος θὰ παραστήσῃ τὸ Opéra comique.

Ὁ Offenbach, καίτοι Γερμανὸς, εἶχε τὴν λεπτὴν σαρκαστικὴν εὐφυΐαν τοῦ Παρισινοῦ. Εἶναι γνωστὸν πῶς ἐξεδικεῖτο τὸν Wagner, δυσμενῶς περὶ τῆς μουσικῆς του ἐκφραζόμενος.

«Ὁ Wagner, συνείθιζε νὰ λέγῃ ὁ Offenbach, θὰ ἦτον ὁ μέγιστος τῶν μουσικῶν, ἐὰν δὲν εἶχε προκατόχους τὸν Mozart, τὸν Gluk, τὸν Weber, τὸν Beethoven, τὸν Mendelssohn» θὰ ἦτον ἐπίσης ὁ πνευματωδέστερος τῶν μελωδῶν, ἐὰν δὲν ἤρχοντο εἰς τὴν ζωὴν ὁ Herold, ὁ Halevy, ὁ Boieldieu, ὁ Auber». Ἦτον ὅμως συγχρόνως ὁ Offenbach λίαν μάταιος καὶ οἰηματοῦς. Οὐδεμίαν τιμὴν, οὐδεὶς βαθμὸς θαυμασμοῦ ἐφαίνετο εἰς αὐτὸν ἀρκετός. Εἷς στενὸς φίλος του διηγεῖται τὸ ἑξῆς ἀνέκδοτον·

«Ἡμέραν τινὰ περιεμένομεν τὸν Offenbach εἰς τὸ χωρίον Etretat ἐν τῷ ξενοδοχείῳ. Εἷς ἐξ ἡμῶν προέτεινε νὰ τὸν ὑποδεχθῶμεν χάριν ἀστεϊότητος ὡς ἡγεμόνα. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐνεκρίθη, καὶ ἀναζητήσαντες πανταχοῦ ὅπλα ἠδυνήθημεν νὰ παραταχθῶμεν εἰς τὴν γραμμὴν ἑνδεκα ἐξωπλισμένοι στρατιῶται, ὁ ἀξιωματικὸς ἐπὶ ἐνὸς ὄνου ἀνεπέτασε τὴν τρίχρουν σημαίαν, εἰς δὲ πυροβολιστῆς ἴστατο ἐπὶ τοῦ ἐξώστου τοῦ ξενοδοχείου ἕτοιμος νὰ ἀνάψῃ ἐν πυροτέχνημα (εἰς τὰς τρεῖς ὥρας μετὰ μεσημβρίαν!). Μόλις ἐφάνη ὁ Ὀφφενβάχ, αἱ σάλπιγγες ἐσάλπισαν, τὰ τύμπανα ἐκρότησαν, οἱ στρατιῶται παρουσίασαν ὅπλα, ἐγὼ δὲ παρέδωκα εἰς αὐτὸν ἐπὶ δίσκου τὰς κλειδας τοῦ ξενοδοχείου. Ἄλλ' ὁ Ὀφφενβάχ ἐν τῇ ματαιότητι αὐτοῦ δὲν ἤθελε νὰ ἐνοήσῃ τὸν ἀστεϊσμὸν, ἔλαβε τὴν κωμικὴν ταύτην ὑποδοχὴν ὑπὸ σπουδαίαν ἔποψιν, ὡς διαδήλωσιν τοῦ θαυμασμοῦ ἡμῶν, καὶ μᾶς εὐχαρίστησε μετ' ὀφθαλμοῦς ὑγροῦς ἐξ εὐγνω-

μοσύνης, ἀνακράζων· «Ἄχ, φίλοι μου, εἶναι παραπολὺ, παραπολὺ! C'est trop, c'est trop!»

Ἡ φιλαργυρία ἐπίσης τοῦ Ὀφφενβάχ ὑπερέβαινε τὰ ὅρια, ἀπαράλλακτα ὡς ἡ τῆς περιφροῦς Ραχίλ.

«Συμβουλὰς, ἔλεγε πρὸς τὸν υἱὸν του, δύνασαι νὰ μοὶ ζητῆς πάντοτε, χρήματα ὅμως. Μίαν σπανίως». Ἡμέραν τινὰ παρουσιάζεται πρὸς αὐτὸν εἰς συμπατριώτης μουσικὸς, ἐν μεγάλῃ πενίᾳ εὐρισκόμενος καὶ πατὴρ πολυμελοῦς οἰκογενείας ἐν Γερμανίᾳ. Πῶς νὰ κάμῃ ὁ Ὀφφενβάχ, ἵνα βοηθήσῃ τὸν συμπολίτην, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ἀνοίξῃ τὸ βάλαντιον;

— Ἄκουσον, τῷ λέγει, δὲν δύναμαι νὰ σε βοηθήσω ἀποτελεσματικώτερον ἢ συνιστῶν σε εἰς τὸν Ροσχίλδ. Λάβε τὴν ἐπιστολὴν ταύτην καὶ ὑπαγε πρὸς αὐτόν. Ἡ ἐπιστολὴ περιεῖχε τὰ ἑξῆς·

«Πρὸς τὸν Αὐθέντην τῶν κεφαλαίουχων. Ἐπιθυμῶ πολὺ ὁ φέρον τὸ παρόν μου, συμπατριώτης καὶ καλὸς μουσικὸς ἀλλὰ πενέστατος καὶ οἰκογενειάρχης, ν' ἀνακουφισθῇ. Ἀλλὰ τί δύναται ὁ ἀσθενὲς Offenbach! Μόνον νὰ τὸν συστήσῃ εἰς τὸν παντοδύναμον Ροσχίλδ, καὶ τοῦτο ἀρκεῖ.

Ὁ φίλος σου
ΟΦΦΕΝΒΑΧ».

Ἄλλὰ pour un Juif il faut un Juif, λέγουσιν οἱ Γάλλοι. Ὁ Ῥοσχίλδ ἐγνώριζε καλῶς τὸν φίλον του Ὀφφενβάχ. Ἀπήντησε πρὸς αὐτὸν εὐφύστατα ὡς ἑξῆς·

»Πρὸς τὸν βασιλέα τῶν μελοδραματιῶν. Ἐδωκα πρὸς τὸν συμπατριώτην σου χίλια φράγκα, ἀλλὰ νομίζω ὅτι σὺ ὁ ἀσθενὲς Ὀφφενβάχ δύνασαι νὰ πράξῃς ὑπὲρ αὐτοῦ ὅτι δὲν δύναται ὁ παντοδύναμος Ροσχίλδ. Χωρὶς νὰ ἀνοίξῃς τὸ βάλαντιόν σου, δύνασαι νὰ δώσῃς εἰς τὸν συμπατριώτην σου δεκαπλάσιον τοῦ ποσοῦ, ὅπερ ἔδωκα ἐγώ. Εἰπέ εἰς αὐτὸν νὰ κάμῃ προσκλήσεις διὰ μίαν μουσικὴν συμφωνίαν. Ἄς προκηρυχθῇ ὅτι ὁ Ὀφφενβάχ κατὰ τὸ μουσικὸν τοῦτο ἀκρόαμα θὰ ἐκτελέσῃ τεμάχια μετ' τὴν μεγάλην βιολοντσέλλου (violoncelle), οἱ Παρισίνοι θὰ τρέξωσι σωρηδόν, καὶ ὁ συμπατριώτης σου θὰ εὐπορήσῃ».

Ὁ πτωχὸς μουσικὸς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Γερμανίαν μόνον μετ' τὰ χίλια φράγκα τοῦ Ροσχίλδ. Φεῦ! ἡ δοκιμασία ἦτον ἀνωτέρα τῶν δυνάμεων τοῦ ματαίου καὶ φιλαργύρου Ὀφφενβάχ!

«Ὅποιον μυστικὸν κατεῖχεν ἡ φύσις, λέγει ὁ Fontenelle, ἵνα ποικίλῃ τὸσον πολὺ ἐν τῶσον ἀπλοῦν πράγμα, ὡς τὸ ἀνθρώπινον πρόσωπον!» Ὅποιον μυστικὸν κατεῖχεν ἡ φύσις, λέγομεν καὶ ἡμεῖς παρωδοῦντες τὸν Fontenelle, ἵνα στερήσῃ καρδίας ἀνθρώπους, οἵτινες ὡς ὁ Ὀφφενβάχ, ἢ Ῥαχίλ, συνεκίνησαν τὸσον πολὺ τὰς καρδίας ἄλλων!

Πάντη ἀνόμοιος τὸν χαρακτῆρα εἶναι ὁ γενναῖος, μετριόφρων καὶ συμπαθητικὸς δραματικὸς ποιητὴς Gondinet, τοῦ ὁποῖου τὴν νέαν κωμωδίαν «Les grands enfants» ἐχειροκροτήσαμεν προ-